

HÖGSTA DOMSTOLENS BESLUT

meddelat i Stockholm den 17 december 2012

Mål nr

Ö 123-12

KLAGANDE

Justitiekanslern
Box 2308
103 17 Stockholm

MOTPART

PB

SAKEN

Ersättning till offentlig försvarare

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Göta hovrätts beslut 2011-12-27 i mål Ö 2934-11

HÖGSTA DOMSTOLENS AVGÖRANDE

Högsta domstolen fastställer hovrättens beslut.

Dok.Id 74551

HÖGSTA DOMSTOLEN	Postadress	Telefon 08-561 666 00	Expeditionstid
Riddarhustorget 8	Box 2066	Telefax 08-561 666 86	08:45-12:00
	103 12 Stockholm	E-post: hogsta.domstolen@dom.se	13:15-15:00
		www.hogstodomstolen.se	

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

Justitiekanslern har yrkat att Högsta domstolen, med ändring av hovrättens beslut, fastställer tingsrättens beslut i fråga om ersättning till PB för tidspillan och utlägg, alternativt att ersättningen för tidspillan och utlägg bestäms till ett lägre belopp än hovrätten har beslutat.

PB har motsatt sig ändring av hovrättens beslut.

SKÄL

Frågorna i Högsta domstolen

1. Målet rör frågan huruvida en offentlig försvarares utlägg för resa och ersättning för tidspillan ska anses utgöra merkostnader som har uppstått på grund av att försvararen har sin verksamhet långt ifrån den ort där domstolen är belägen och, om så inte är fallet, frågan hur ersättningen ska beräknas.

Rätten till ersättning

2. Enligt huvudregeln i 21 kap. 10 § första stycket rättegångsbalken har en offentlig försvarare rätt till skäligen ersättning av allmänna medel för arbete, tidspillan och utlägg som uppdraget har krävt. Ett undantag från denna huvudregel finns i 21 kap. 10 § fjärde stycket. Enligt den bestämmelsen har en offentlig försvarare inte rätt till ersättning för merkostnader avseende

tidsspillan och utlägg som har föranletts av att försvararen har sin verksamhet långt ifrån den ort där domstolen är belägen, om det inte finns särskilda skäl.

Avståndet från domstolsorten

3. Högsta domstolen konstaterade i rättsfallet NJA 2011 s. 291 att i vart fall en offentlig försvarare med verksamhet inom tio mil från domstolen i tätbebyggda områden inte har sin verksamhet långt ifrån domstolsorten. Det samma ansågs gälla om verksamhetsorten ligger inom domstolens domkrets. Högsta domstolen hänvisade till de riktmärken för bedömningen som har angetts i förarbetena (prop. 2008/09:232 s. 22 med hänvisning till prop. 2004/05:41 s. 23). I dessa nämns 20 mil som ett riktmärke för vad som kan anses utgöra verksamhet på avstånd i mindre tätbebyggda områden.

En offentlig försvarare verksam långt ifrån domstolen kan i viss utsträckning ha rätt till ersättning för resa och tidsspillan

4. Tidigare gällde att till offentlig försvarare skulle förordnas den som den misstänkte hade föreslagit, om det inte skulle medföra avsevärt ökade kostnader. I samband med att den misstänktes rätt att få önskat biträde utvidgades den 1 januari 2010, infördes den nu aktuella bestämmelsen. Motiveringen var att statens kostnadsansvar inte skulle påverkas av att den tidigare inskränkningen i rätten att välja försvarare togs bort.

5. Bestämmelsen i 21 kap. 10 § fjärde stycket rättegångsbalken utgör ett undantag från huvudregeln att den offentlige försvararen har rätt till skälig ersättning för kostnader och tidsspillan i samband med resa. Om undantaget ges en vid tolkning påverkar det den misstänktes möjlighet att få det

biträde som denne önskar och missgynnar försvarare med verksamhet på avstånd från domstolsorten. I författningskommentaren anges att försvararen ska ha rätt till skälig ersättning för tidsspillan och utlägg till en normal nivå, dvs. för sådana kostnader som uppstår även för en lokalt verksam försvarare (prop. 2008/09:232 s. 31).

6. Av det anförda följer att en försvarare verksam långt ifrån domstolsorten har rätt till skälig ersättning för tidsspillan och utlägg som uppstår på grund av avståndet upp till en nivå som motsvarar vad en lokalt verksam försvarare är berättigad till. När lagtexten talar om merkostnad ska denna således ses i relation till den senares ersättning för tidsspillan och resa och inte till att ingen ersättning alls skulle utgå.

En schablon för ersättningen bör tillämpas

7. Frågan är då om den ersättning som en offentlig försvarare verksam långt ifrån domstolsorten har rätt till bör bestämmas från fall till fall eller om en mer schabloniserad ersättning bör utgå.

8. Det som talar emot en schabloniserad ersättning är att lagstiftaren har hänvisat till att en skälig ersättning ska utgå. I uttrycket skälig ersättning ligger att det är de faktiska kostnaderna och den verkliga tidsspillan som utgör underlag för bedömningen. Emellertid är ersättningsfrågor av nu aktuellt slag vanligt förekommande och domstolarnas hantering underlättas av schablonregler; redan idag tillämpas för övrigt schabloner vid bestämmandet av ersättning till offentliga försvarare i relativt stor utsträckning. Ett ytterligare skäl för användning av en schablon är att det förbättrar beslutsunderlaget för den advokat som överväger att anta ett erbjudet uppdrag som offentlig försvarare. Övervägande skäl talar för att nu aktuell ersättning till s.k. distansförsvarare bör schabloniseras.

Utformningen av en schablon

9. Vid utformningen av en schablon för utlägg och tidsspillan hänförliga till avståndet ifrån domstolsorten bör det bakomliggande syftet med bestämmelsen beaktas. Schablonen bör också bidra till att distansförsvaren inte missgynnas i förhållande till lokalt verksamma försvarare. Vid bedömningen av vilket avstånd som bör vara utgångspunkten när ersättningen bestäms bör vägledning hämtas i Högsta domstolens praxis samt från de i punkten 3 angivna förarbetena.

10. Med hänsyn till det sagda bör ersättning för tidsspillan och utlägg hänförlig till resa för en distansförsvare utgå med samma belopp som en försvarare med verksamhet 10 mil från domstolsorten skulle ha tillerkänts när fråga är om tätbebyggda områden och 20 mil när det är fråga om mindre tätbebyggda områden. Vad som nu har sagts gäller dock inte om det faktiska utlägget är lägre eller tidsspillan är mindre.

Bedömningen i detta fall

11. Örebro tingsrätt förordnade PB till offentlig försvarare i ett mål om stöld m.m. PB driver verksamhet som advokat med kontor i Falun. Tingsrätten avslog PBs begäran om ersättning för utlägg avseende resa och för tidsspillan i samband med denna. Hovrätten har tillerkänt PB ersättning för utlägg motsvarande resa med bil tio mil enkel väg, för parkering samt för tre timmars tidsspillan.

12. Högsta domstolen ansluter sig till hovrättens bedömning att ersättningsregeln i 21 kap. 10 § fjärde stycket rättegångsbalken för Örebro tingsrätts del

aktualiseras när en av den domstolen förordnad offentlig försvarare inte bedriver sin verksamhet inom domstolens domsaga och avståndet till domstolen överstiger tio mil enkel resa. Högsta domstolen finner inte skäl att göra någon annan bedömning än hovrätten har gjort beträffande ersättningsbeloppen. Hovrättens beslut ska därför fastställas.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Ann-Christine Lindeblad, Kerstin Calissendorff (referent), Johnny Herre, Martin Borgeke och Dag Mattsson
Föredragande justitiesekreterare: Mirja Högström